

Un pictor avangardist

Cristea Alina-Cristina¹
alinutza.2208@yahoo.com

Keywords: *Ion Țuculescu, culture, teacher, painter, originality.*

Summary: *Ion Țuculescu remained, in the memory of the Romanian culture, a highly regarded painter, with an easily identifiable individual style, but who worked over his life in many areas where he equally excelled. He was also a teacher, a researcher, a biologist and a doctor. His painting caused a stunning revelation, discovering a great artist whose name, during his life, did not impress, but only a tolerant smile from those who choose, however, to watch his works. Țuculescu's work opened a separate chapter, full of deep resonance and originality in contemporary Romanian art, his painting striking by force of the colors, where the colors enjoy a special magic.*

Oltean de baștină, provenind dintr-o familie de intelectuali craioveni, care au făcut tot posibilul pentru a-i îndruma primii pași, Ion Țuculescu s-a născut în data de 19 mai 1910², în orașul banilor, la Craiova.

Ion Țuculescu fost o personalitate complexa, de excepție, de o forță psihică și o energie vitală ieșite din comun, calitățile ce i s-au atribuit n-au coborât niciodată sub nivelul superlativului, excentricului, excesivului. Apariția lui în pictura românească modernă ține de domeniul singularului. „Izbuncnid” fulminant în anul 1938, cu prima sa expoziție, uitat mai bine de un deceniu și redescoperit în primăvara anului 1965, când a fost organizată prima retrospectivă postumă care ne-a situat în mod neașteptat în fața unuia dintre marii pictori europeni ai epocii de război³ prezentând publicului creația unuia dintre cei mai importanți pictori romani postbelici, Țuculescu constituie un „caz” unic în felul său în istoria destinelor artistice românești.

A absolvit Colegiul Național „Carol I”, colegiu de veche tradiție la Craiova, unde la orele de desen a fost îndrumat de primul sau profesor, Eugen Ciolac⁴. Intuind talentul nativ al elevului, Ciolac l-a învățat o parte din tainele picturii. Deși familia și prietenii se așteptau ca Țuculescu să-și continue studiile artistice, acesta a ales o profesie „realistă”. A urmat Facultatea de Științe Naturale a Universității făcând studii de biologie care aveau să-l pasioneze până la sfârșitul vieții. În paralel a urmat și Facultatea de Medicină din București, dându-și doctoratul în anul 1939 cu *Magna cum Laude*, în ciuda indiferenței față de o disciplină însușită mai mult la insistențele familiei⁵.

Dacă medicina nu-l solicita dincolo de limitele unei profesii, biologia a devenit celălalt pol al existenței sale. S-a consacrat studiilor, a publicat în diverse reviste străine, zilele și nopțile împărțindu-se între paletă și microscop. Iubea muzica, literatura,

¹ **Cristea Alina-Cristina**, muzeograf, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea.

² Barbosa 1976, p. 487.

³ Baconsky 1972, p. 5.

⁴ http://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Țuculescu.

⁵ Baconsky 1972, p. 6.

sportul. În tinerețe a fost un boxeur valoros, iar înotul l-a pasionat întotdeauna⁶. Om de vârstă și multilaterală cultură, a călătorit în principalele țări europene, cunoștea câteva limbi străine, citea enorm. Altminteri, relațiile îi erau extrem de restrânse și prea puțini vor fiind aceia ce se pot mândri cu prietenia lui fiindcă marii lui prieteni i-au fost cărțile, tablourile, obiectele de artă.

A ocupat diferite funcții: din 1950 a devenit Cercetător Științific în cadrul Academiei Române, între 1951-1954 a fost Șef de lucrări la Spitalul Brâncovenesc din București⁷.

Dacă în existența sa medicina și biologia s-au bucurat de ani îndelungi de studiu, fiind atras de pictură, pe aceasta a învățat-o ca autodidact, muncind și creând cu pasiune și cu înverșunare pentru a-și definitiva opera. Școala pictorului s-a construit spontan, în direct contact cu operele marilor noștri înaintași, cum sunt Grigorescu, Andreescu, Luchian, Gheață, pe care Țuculescu i-a admirat și nu s-a îndepărtat de ei decât după ce i-a înțeles în profunzime, fiind în stare să delibereze cu luciditate asupra bunurilor estetice ale creațiilor lor⁸.

La vârsta de 15 ani, la Craiova, orașul natal, a deschis pentru prima dată o expoziție⁹ împreună cu fratele său Șerban care prezenta câteva sculpturi, unde a prezentat lucrări banale, nu puerile.

Reușind să vândă o bună parte din lucrări, și-a oferit bucuria unei excursii în Italia, organizată în colectiv de liceul din Craiova, ajungând astfel la Roma, Napoli și Capri. În ciuda acestui început optimist Țuculescu a trecut curând printr-o lungă perioadă de îndoială de sine, care l-a făcut să renunțe la activitatea artistică.

În anul 1934 la insistențele încurajatoare ale soției s-a reapucat de pictură. La expoziția din anul 1941 a afișat o notă mai echilibrată, dar și ușor mai impersonală, în peisajele de țară și în portrete, care apar masiv în producția pictorului¹⁰. Opțiunea non-conformistă, expresionistă, a devenit vizibilă și s-a accentuat în expoziția din anul 1942. Lucrările expuse atunci au manifestat o violență crescută a contrastelor cromatice și o mai acută dezlănțuire expresivă a tușei, în structurile compoziționale mult simplificate. Peisajele dramatice au devenit „conducții-reducții” memorabile intense ale unor singulare și exacerbate emoții vizuale și psihice provocate de real¹¹.

Lucrările au devenit mai limpezi și mai tranșante odată cu expoziția din 1943, considerată de unii un „Moment crucial al plasticii românești” ce institua o adevărată ruptură cu pictura de până la el, cum se exprima Petru Comarnescu¹².

Opera sa, chiar prin singularitatea și originalitatea sa, deși calificată întotdeauna cu adjective superlative, fie în elogiu absolut, fie în denigrare totală, continuă să rămână „excentrică” în fluxul picturii românești moderne, în interiorul căreia introduce o pauză evidentă

Muzeul de Artă „Casa Simian” din Rm Vâlcea deține 9 lucrări realizate de artistul Ion Țuculescu, lucrări de o mare valoare, care au participat la expoziții naționale și

⁶ Baconsky 1972, p. 6.

⁷ *** 1999, p. 44.

⁸ *** 1966, p. 5.

⁹ Bogdan 1965, p. 137.

¹⁰ Cârneli 1984, p. 17.

¹¹ *Ibidem*, p. 17.

¹² Comarnescu 1943.

internaționale (retrospectiva din 1999 organizată de MNAR). Acestea jalonează evoluția viziunii și a tehnicii artistului, evidențiind armonia expresiei obținută prin eforturi de a disciplina izbucnirile temperamentale.

Pictura lui Țuculescu surprinde prin excepționala ei forță cromatică, prin insolitul raporturilor de culoare, prin intensitățile care ni se imprimă obsesiv pe retină¹³, din care răzbate un lirism ce își are sursele principale în admirația pe care pictorul o avea pentru Van Gogh, și îi conferă o singularitate în cuprinsul artei românești, îl trec într-un loc aparte, ce nu poate fi revendicat de alți artiști, pentru că ei nu pot repeta experiența, iar însuși căutările sale par a fi ajuns la limitele lor.¹⁴ Apropiat uneori de un Paciurea, alteori de un Petrașcu, Țuculescu a fost adesea așezat, în temeiul acelorași considerente, într-o opoziție principală cu Brâncuși, cel unanim considerat exponentul deplin, în artele plastice românești¹⁵. Demersul artistic și opera picturală semnată de Țuculescu refac drumul artei moderne către abstracție, în determinarea ei formală și spirituală de suprafață și de adâncime.

Predominant în creația lui Țuculescu rămân operele cu caracter expresionist, iar interpretarea îmbină dramatismul și fantasticul imaginației.

Culoarea are o forță puternică, precumpănind contrastele, ritmul și decorativitatea. Culorile reci, Țuculescu le-a folosit pe toate, inclusiv negrul, culoare care a contribuit la crearea atmosferei plină de farmec și mister a tablourilor.

În lucrările sale, pictorul s-a îndreptat către o artă plină de dinamism și vitalitate ale cărei forme sunt stilizate în spiritul folclorului și al artei populare, a manifestat interes pentru tradițiile locale, folclorice și a folosit în creațiile sale motive ornamentale străvechi, care apar alături de păsări, fluturi și ochi multiplicați, pentru a reda viziunea personală, simbolică și fantastică, evocând o lume de basm, cu o încărcătură poetică, gravă și tulburătoare.

Folclorul și arta populară ce l-au intrigat, fascinat, inspirat, au servit și în trecut și vor servi și mai mult în viitor ca izvoare pentru creația cultă.

Din aceeași perioadă cu pictura de șevalet „*În sar*”¹⁶, realizată în secolul XX, lucrare cu tendință decorativă din faza folclorică, în care inspirația provine din scoarța oltenească iar gama cromatică bazată pe acordul dintre albastru și roșu este deosebit de echilibrată, face parte și „*Intrarea în uzină*”¹⁷. Lucrarea se încadrează la începuturile creației artistului, care apare dependent de viziunea realist-tradițională.

„*Birjă în soare*”¹⁸ și „*Femei la cules*”¹⁹ unde motivele stilizate au fost mai ales de factură realistă iar modalitatea de exprimare plastică regăsește elemente de factură post-impresionistă cu tendința de alunecare în expresionism și abstract unde cromatica este deosebit de echilibrată, marcând stăpânirea mijloacelor plastice și coerența viziunii artistice, se bazează pe culori vii, aplicate cu tușe puternice. Femeile în costume și marama roșii-albe-negre, alcătuiesc mai multe grupuri spațiale, și cu toată înfățișarea

¹³ Baconsky 1972, p. 7.

¹⁴ Comarnescu 1974, p. 23.

¹⁵ Cârneli 1984, p. 7.

¹⁶ Nr. inv. 570/ ulei pe pânză: 46 x 55 cm.

¹⁷ Nr. inv. 571/ ulei pe carton: 60,5 x 82 cm.

¹⁸ Nr. inv. 574/ ulei pe carton: 49x 71 cm.

¹⁹ Nr. inv. 598/ ulei pe pânză: 52 x 61 cm.

lor stilizată, ele sugerează mișcarea. Este unul din splendidele poeme ale vredniciei umane, ale muncii legate de rodnicia câmpului și binecuvântarea soarelui.

În faza denumită „folclorică”, Țuculescu a pus accentul pe sugestiile artei populare, pentru înfățișările ei decorative, gândindu-se la oamenii care au creat această artă și deci, la spiritualitatea și actele lor de viață. În faza covoarelor oltenesti și apoi în faza altor obiecte de artă populară, Țuculescu a evocat întreaga stilistică populară cu fondul ei artistic, al aspectului decorativ. Lucrările din această fază exaltează în genere, culoarea, cu tonuri puternice, dar, odată desprinși de ele, le găsim armonii îmblânzite, care nu mai par „izbitoare” și „sălbatică” ca la primul contact.

Desfășurată aproximativ între anii 1947 și 1956, perioada folclorică nu are în realitate un curs simplu și firesc, a constituit un proces complicat, cu evoluții și reveniri, cu etape distincte și oscilații confuze, cu câștiguri și pierderi, într-o economie complexă a unui unitar totuși proces de „revelație” estetică și spirituală, cu o anume logică internă coerentă a desfășurării sale²⁰.

„*Spre Brănești*”²¹, respectă convenția genurilor, și se încadrează în imaginile din perioada de început a pictorului. Ca și în „*Contururi*”²², formula plastică se bazează pe bidimensionalitatea reprezentării, sugestiile artistice venind din scoarța oltenească. Motivele utilizate răspund exigențelor unei picturi de factură realist-tradiționalistă.

O lucrare ce de astă dată, se încadrează în limitele unei viziunii realiste asupra naturii prin care s-au filtrat sentimentele avute în fața peisajului hibernal este „*Jarna cu amintiri*”²³ unde și aici gama cromatică se bazează pe culori reci, echilibrate de utilizarea albului iar modalitatea de exprimare plastică este de influență post-impresionistă.

Faza decorativ-abstractă, în care acordul cromatic, ce se bazează pe raportul albastru-oranj, anticipând preferințele pictorului din ultima fază a creației sale este simțită în „*Marina cu fluturi oranj*”²⁴. Fluturii, semn al puterii, simbolizează vremelnicia vieții umane, zborul sufletului, ca și în folclor.

Din așa zisa fază „neagră”, din perioada abstract-simbolică a creației pictorului, când a fost pus în valoare motivul ochilor, ce simbolizează privirea, trezia, spiritul care cercetează și pătrunde, prezența unei conștiințe universale, priveghiul cosmic, face parte lucrarea „*Licurici*”²⁵, lucrare în care raporturile cromatice se bazează pe contrastul dintre galben și negru. Negrul are o funcție substanțială în pictura lui Țuculescu, nu mai este fond sau fundal și a potențat aproape întotdeauna, prin contrast culorile calde.

Creația lui Ion Țuculescu, se vedește a fi una dintre cele mai complexe și totodată mai neobișnuite în peisajul artistic românesc. Pictorul și-a putut construi propriul stil și propria viziune. În apogeu, arta lui Țuculescu, purifică la maximum, are caracterul unei scriituri plastice cu multe sensuri expresive²⁶.

Situată la intersecția figuratismului cu abstractul, despre arta lui Țuculescu se poate spune că ea constituie o demonstrație perimptorie că între pictura figurativă și marea artă abstractă nu e o prăpastie ci o perfectă continuitate.

²⁰ Cârneli 1984, p. 38.

²¹ Nr. inv. 572/ ulei pe carton: 44 x 71 cm.

²² Nr. inv. 609/ ulei pe carton: 70 x 49 cm.

²³ Nr. inv. 573/ ulei pe pânză: 55 x 45 cm.

²⁴ Nr. inv. 575/ ulei pe pânză: 48 x 56,5 cm.

²⁵ Nr. inv. 576/ ulei pe carton: 49 x 71 cm.

²⁶ *** 1966, p. 11.

Ion Țuculescu deține un loc aparte în cuprinsul bogatei și diferențiatei picturi românești. A spart tiparele statisticii populare și culte pentru a recompune într-un spirit nou și viguros.

Evidențiem faptul că Ion Țuculescu, prin neliniștea și impetuozitatea lui, prin forța lirismului său, ne face să înțelegem infinitele valențe ale folclorului ale artei noastre și capacitatea lor de a fi trecute în nepieritoare expresii universale. În realitate opera lui Țuculescu este produsul unic al unui artist original de geniu, care tocmai prin aceasta se refuză oricărei încadrări artificiale. Artă sa constituie o experiență artistică de excepție în continuumul picturii românești.

Abrevieri

Art. Pl. = Artă Plastică, București

Bibliografie

- Baconsky 1972 E. Baconsky, *Ion Țuculescu*, București.
Barbosa 1976 O. Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, București.
- Bogdan 1965 R. Bogdan, *Semnificația operei lui Ion Țuculescu*, Art. Pl. 3-4, p. 137-147, 198-200.
- Cârnelci 1984 Magda Cârnelci, *Ion Țuculescu*, București.
Comarnescu 1943 Petru Comarnescu, *Vitalismul plastic al domnului Ion Țuculescu*, în „Viața” din 30-XII- 1943.
Comarnescu 1974 P. Comarnescu, *Ion Țuculescu*, București.
- *** 1966 *Ion Țuculescu*- catalog, București.
*** 1999 *Ion Țuculescu*- catalog, București.
http://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Țuculescu

1.

2.

3.

Ion Țuculescu în Muzeul de Artă „Casa Simian”: 1- Birjă în soare; 2 – În sat;
3 – Contururi

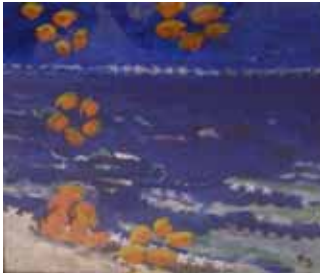
4.

5.

6.

7.

8.

9.

Ion Țuculescu în Muzeul de Artă „Casa Simian”: 4 – Licurici; 5 – La cules; 6- Iarna cu
amintiri; 7- Marină cu fluturi oranj; 8 – Spre Brănești; 9 – Intrarea în uzină.